

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**The role of L1 in figurative language production
by Hungarian learners of English**

**(Az első nyelv szerepe az angolul tanuló magyar
anyanyelvűek figuratív nyelvi produkciójában)**

Lukács Béla

Témavezető: Dr. Rákosi György

DEBRECENI EGYETEM
Nyelvtudományok Doktori Iskola
Debrecen, 2024

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Disszertációmban a magyar nyelvnek az angol figuratív nyelvhasználatra gyakorolt transzfer hatását vizsgálom, különös tekintettel a metafora- és idióma-produkcióra. Két kísérletet végeztem: az elsőben magyar hallgatók (B1-C2 szint) által írt angol nyelvű esszék metaforahibáit elemzem, azt vizsgálva, hogy az L1 hogyan befolyásolja a metaforák használatát. A második kísérlet az idióma-produkciót vizsgálja, elemezve az idióma-motiváltság és a megjósolhatóság hatását a hallgatók eredményére. A tanulmány célja, hogy az L1-transzfer metafora- és idiómahibákban játszott szerepének azonosításával olyan meglátásokkal szolgáljon, amelyek a magyar angoltanulók számára hatékonyabb nyelvtanítási stratégiákhoz vezethetnek.

A metaforákkal és a metaforák elsajátításával foglalkozó irodalom az általános metafora-irodalom különböző elméleteinek és kereteinek kérdéskörét tárgyalja a disszertáció elején. A fogalmi metaforaelmélet (Conceptual Metaphor Theory, CMT), amelyet többek között Langacker (1987) és Lakoff és Johnson (1999) mutatott be, azt állítja, hogy a metaforák nem csupán nyelvi kifejezések, hanem az emberi gondolkodás alapvető elemei. A CMT szerint kognitív rendszerünket fogalmi metaforák strukturálják, ahol a tapasztalat egyik területét (forrástartomány) egy másikra (céltartomány) képezzük le, hogy az absztrakt fogalmaknak értelmet adjunk. Giora (2002) fokozatos kiugrósági hipotézise (Graded Salience Hypothesis) azt sugallja, hogy a szavak vagy kifejezések ismerős vagy kiugró/szaliens jelentéseit gyorsabban dolgozzuk fel, mint a ritkábban előforduló vagy kevésbé konvencionális jelentéseket. Az idiómák megértését olyan tényezők befolyásolják, mint a gyakoriság és a prototipikus jelleg, így az ismerős metaforikus kifejezéseket könnyebb megérteni, mint az újszerű vagy nem konvencionális kifejezéseket. Abel (2003) kettős idiómareprezentációs modellje (Dual Idiom Representation) különbséget tesz a dekomponálható és a nem dekomponálható idiómák között. A dekomponálható idiómák megérthetők az egyes összetevőik jelentésének elemzésével, míg a nem dekomponálható idiómák külön mentális lexikonbejegyzést igényelnek. Ez a modell azt is sugallja, hogy a gyakori idiómák, akár bonthatók, akár nem, külön tárolódnak a lexikonban. Cieślicka (2006a) szó szerinti kiugrósági hipotézise (Literal Salience Model) továbbfejleszti a fokozatos kiugrósági hipotézis feltevését azzal, hogy az L2-nyelvtanuló hajlamos először egy idióma szó szerinti jelentését értelmezni, még akkor is, ha ismeri annak átvitt értelmét. Az átvitt értelmezés csak második lépésként következik, ami rávilágít azokra a kihívásokra, amelyekkel az L2-nyelvtanulónak szembe kell néznie az idiómák feldolgozása során.

Disszertációmban a kettős idiómareprezentációs modell különösen fontosnak tűnik, mivel az idiómák lexikai és fogalmi aspektusait egyaránt figyelembe veszi. Ez a modell keretet kínál annak megértéséhez, hogy az idiomatikus kifejezéseket hogyan hívják elő a produkciójuk során. Mivel az idióma-tesztelésben szereplő értékeléseim (motiváltsági és a megjósolhatósági) azt foglalják magukban, hogy az alanyok hogyan látják a kapcsolatot az idiómák szó szerinti és nem szó szerinti jelentése között, a kettős idiómareprezentációs modell dekomponálhatóságra és gyakoriságra helyezett hangsúlya jól illeszkedik a kutatás szerkezetéhez. E modell alkalmazásával a kutatás azzal foglalkozik, hogy az idiómák hogyan tárolódnak a mentális lexikonban, és hogyan dolgozzák fel őket az L2-tanulók.

A metaforaelméletek és metafora-elsajátítás témaköreinek ismertetését követően a második nyelvelsajátítással kapcsolatos szakirodalmat tekintem át az idiómák és metaforák szempontjából. A szakirodalom szerint az idiómák különösen nehézséget jelentenek az L2-nyelvtanulók számára az ilyen kifejezések figuratív jellege, kulturális sajátosságai és a lebonthatóság variabilitása miatt. A kontrasztív elemzést és a hibaelemzést hagyományosan a nyelvtanulási hibák, köztük az idiomatikus kifejezések megértésére használják. Bár Lennon (2008: 51) megjegyzi, hogy a kontrasztív elemzés (CA) gyakran elhanyagolta a kulturális szempontokat, a szakirodalom rávilágít arra, hogy az idiomatikus különbségek és hasonlóságok mégis hatékonyan összehasonlíthatók a nyelvek között. Dobrovól'skij és Piirainen (2022) például a frazeológiai hamis barátokat (*phraseological false friends*) tárgyalja, amelyek olyan idiómák, amelyek hasonlóknak tűnnek, de jelentésükben nyelvenként eltérnek. Alousque (2011: 120) azt tárgyalja, hogy az olyan idiómák, mint az angol *set on one's high horse* és annak francia megfelelője, a *monter sur ses grands chevaux* ("felszállni a magas lóra") hasonló szerkezetűek, de különböző fogalmi metaforákra támaszkodnak: A BÜSZKESÉG FENNT, illetve A HARAG FENNT. Ez megnehezíti a tanulást, mivel a nyelvtanulóknak a kulturális és metaforikus különbségekkel kell megbirkózniuk.

A hibaelemzés (EA) és a kontrasztív hibaelemzés (CEA) az L2 idiómahasználat gyakori hibáinak azonosítására szolgáló eszközök. A nyelvtanulók gyakran követnek el hibákat, amikor közvetlenül az L1-ből fordítanak idiómákat, különösen akkor, ha az idiómáknak nincsenek egyenértékű formái az L2-ben. Budai (2010: 264-265) például olyan angol-magyar idiomatikus hibákra hoz példákat, mint a *green with envy* (*sárga az irigységtől*) és *turn the air blue* (*káromkodik, mint egy kocsis*), ahol a metaforák eltérnek a két nyelv között.

Az idiómák mellett a rokonszavak (*cognates*) és hamis rokonszavak (*false cognates*) elsajátítása is szerepet játszik az SLA-ban. Otwinowska és Szweczyk (2019) vizsgálatai azt mutatják, hogy a nyelvtanulóknak gyakran könnyebb elsajátítaniuk a rokonszavakat - a nyelvek

között formailag és jelentésükben hasonló szavakat -, szemben a hamis rokonszavakkal, amelyek hasonlóknak tűnnek, de más jelentéssel bírnak. A hamis rokonszavak egyedi kihívást jelentenek, mivel a nyelvtanulóknak fel kell ismerniük a jelentésbeli különbségeket, mielőtt teljes mértékben megértenék és helyesen használnák őket.

Ennek megfelelően a CMT mellett CA-t is alkalmaztam az angol és a magyar nyelv idiómáira, a teljes ekvivalenciára (ahol az idiómák jelentése, szerkezete és képi világa megegyezik), a részleges ekvivalenciára (ahol szerkezetük vagy képi világuk különbözik) és a nem ekvivalenciára (ahol nincs közvetlen megfelelőjük) összpontosítva. Ez az elemzés segít az idiómaoktatási stratégiák megalapozásában, mivel azonosítja, hogy a nyelvtanulóknak hol okozhatnak nehézséget a különböző egyezőségi szinten álló idiómapárok, ahogyan azt Alousque (2011) angol, spanyol és francia idiómákkal foglalkozó összehasonlító munkájában is láthattuk.

A disszertációban a metaforák változatosságát is vizsgálom a metaforikus kifejezések nyelvek és kultúrák közötti különbségeire összpontosítva, különös tekintettel a magyar és az angol nyelvre. Az ezeket a variációkat befolyásoló kulcsfontosságú tényezők közé tartozik a fogalomalkotás, a kulturális kontextus, a kognitív megtestesülés és a metafora-produktivitás. Emellett azt is vizsgálom, hogy a nyelvtudás befolyásolja-e a metaforahasználatot. Átfogó szakirodalmi áttekintésen keresztül szintetizálom a különböző tanulmányok eredményeit, hogy tisztázzam, hogyan működnek a metaforák a nyelvi és kulturális határokat átlépve.

Összegezve az eddigieket, a disszertációmban a magyar nyelv angol figuratív nyelvhasználatra gyakorolt transzfer hatását vizsgálom, amelynek fókuszában a metaforák és idiómák használata áll. A kutatás elméleti háttere több nyelvészeti elméletre épít, mint a fogalmi metaforaelmélet és a kettős idiómareprezentációs modell. Az alkalmazott módszerek, vagyis az esszéelemzés és az idiómakísérletek révén kapott nyelvi adatokból igyekszem jellemezni a magyar anyanyelvű alanyok angol nyelvi metafora- és idióma-produkcióját. A következő részben az általam használt két módszert mutatom be.

2. Alkalmazott módszerek vázolósa

2.1 Esszéelemzés

2.1.1 Kísérleti dizájn

Az 5. és 6. fejezet a metaforák és metaforikusan használt kifejezések megtalálásának módszertanát tárgyalja. Ez a módszer autentikus és természetes nyelvi anyaggal dolgozik,

amely valószínűleg tartalmaz példát a figuratív nyelvhasználatra (Xia 2019: 10), ezért választottam ezt a módszert. Az esszéelemzés célja az angol nyelv metaforahasználatának és az L1 angol esszére gyakorolt hatásának vizsgálata a magyar hallgatók metaforahibáinak elemzésével. A vizsgálatot két kutatási kérdés vezérli:

1. Milyen típusú metaforikus hibák fordulnak elő a B1-C2 szintű magyar hallgatók L2 esszéiben?

2. Milyen mértékben magyarázza az L1-transzfer ezeket a hibákat?

Az esszéírásban a Nyíregyházi Egyetem 15, átlagosan 22 éves magyar anyanyelvű hallgatója vett részt. Angol nyelvtudásuk szintjét az Oxford Placement Test segítségével határozták meg (Lukács 2022: 92). A tanulmány a nyelvi adatok gyűjtéséhez a hallgatók esszéit és a szintfelmérő teszt eredményeit használta fel. Először az alanyok 60 percen belül érvelő esszét írtak a „Hogyan változtatta meg életünket Covid-19?” témában.

Az esszék feldolgozása magában foglalta a hibák és metaforák azonosítását, valamint a hibák osztályozását. A metaforikus hibák helyes azonosításához anyanyelvi beszélői intuícióra, szótári hivatkozásokra és korpuszadatokra van szükség. Például az olyan kifejezések helyes formájának azonosítása, mint a *win someone* versus *win someone over*, a standard angol normáktól való eltérés felismerését igényli (Lukács 2022: 94-95). A MIPVU (Steen et al. 2010) metaforaazonosítási elveit követve az elemzés a metaforák három típusát azonosítja: közvetlen, implicit és közvetett. Az alábbi példában a dőlt betűvel szedett szegmens (közvetlen metafora) az informatika témaköréből az orvostudomány felé történő elmozdulást mutatja, oly módon, hogy közvetlen nyelvezetet használnak a rendszerfejlesztők és az orvosok tartományai közötti leképezések létrehozására (Steen et al. 2010: 57): “But of course the users don’t know what they want, so they end up getting another duff system. An effective analyst provides the same service to the business as *the doctor provides to the patient*” (Steen et al. 2010: 57).¹ Megérthetjük, hogyan bánik egy rendszerfejlesztő a felhasználóval, mert tudjuk, hogyan kezel egy orvos egy beteget (Steen et al. 2010: 57). A rendszerfejlesztőnek az orvoshoz, a felhasználónak pedig a beteghez való hasonlítása segít megérteni a kettő közötti különbségeket (Steen et al. 2010: 57). A MIPVU-ban speciális címkével jelölünk minden olyan tartalmi szót,

---

¹ „De persze a felhasználók nem tudják, hogy mit akarnak, így a végén egy újabb vacak rendszert kapnak. Egy hatékony elemző ugyanazt a szolgáltatást nyújtja az üzletnek, mint *az orvos a betegnek*” (Steen et al. 2010: 57), saját fordítás.

amely olyan szövegrészben található, amely témáját tekintve eltér a szöveg többi részétől (Steen et al. 2010: 57).

Az implicit metaforák olyan szavak, általában pro-formák, amelyek metaforikusan használt más szavakra utalnak. Például az *it* a következő mondatban a *step*-re utal: „*Naturally, to embark on such a step is not necessarily to succeed immediately in realising it*”² (Steen et al. 2010: 39). Ebben az esetben a *step/lépés* metaforikusan használatos, az *it/azt* pusztán visszautal rá, ezért az *it/azt* implicit metafora (vö. Steen et al. 2010: 15). Az indirekt metaforák a céltartomány fogalmi megfogalmazását a forrástartományon keresztül alkalmazzák (Steen et al. 2010: 10 alapján Lukács 2022: 97), ami azt jelenti, hogy az indirekt metaforák fogalmi metaforák, például AZ EMBEREK GÉPEK a *drive/hajt* esetében a *The/warders/would/then/drive/us/harder*³ (Nokele 2017: 84).

A MIPVU a lexikai egységek kontextuális és alapjelentésének szótáralapú összehasonlítását foglalja magában a metaforikus használat meghatározásához (Lukács 2022: 97). A metaforikusság értékelése az alany által szándékolt és a ténylegesen leírt szövegek közötti kölcsönhatáson is múlik. Például Nacey (2013), aki norvég anyanyelvű angolul tanulók angol nyelvű esszéit elemezte, a *spectre* kifejezést metaforikusnak tekinti az *It is in this huge spectre of merchandise and inventions* mert norvégül a *spekter* jelentése ‘választék’ vagy ‘spektrum’ (Nacey 2013: 119 alapján, Lukács 2022: 99). A helyesírás és a kiejtés hasonlósága valószínűleg hozzájárult ehhez a hibához. Nacey (2013) tovább vizsgálja a *spectre* kontextuális jelentését (Nacey 2013: 119 alapján, Lukács 2022: 99), amely megfelel „a lehetséges ötletek, tulajdonságok, helyzetek stb. teljes skálájának” (Macmillan online szótár, saját fordításom). A *spectre* alapjelentése a Macmillan-ben (szó szerint) ‘szellem’. E jelentések összehasonlítása kontrasztot mutat, ami a *spectre* metaforikus használatát jelzi ebben a kontextusban. Az esszéelemzésemben a DFMA jelzőt használtam a helytelen szóválasztás vagy helyesírási hiba eseteinek jelölésére, ami arra vezetett, hogy a *spectre*-t nem metaforikusnak minősíteném, hasonlóan a következő példában szereplő *dear*-hez: *Still we somehow managed to have a great, **dear** I say, friendship with our classmates* (Lukács 2022: 99). Végül pedig különböző taxonómiák, például Littlemore et al. (2014) és Iaroslavtseva és Skorczynska (2017) taxonómiái segítettek a hibák osztályozásában és a potenciális L1-transzfer azonosításában.

---

² „Természetesen egy ilyen lépés megkezdése nem feltétlenül jelenti, hogy azonnal sikerül is megvalósítani azt” (Steen et al. 2010: 39), saját fordítás.

³ „Az örök még keményebben hajtottak minket azután.” (Nokele 2017: 84), saját fordítás.

2.2 Idiómatesztelés

2.2.1 Kísérleti dizájn

Miután bemutattam az esszéelemzést, ismertetem a két idiómakísérletet. A tesztek elvégzésekor a kutatók kifejezésekategóriákat állítanak fel és használnak, ami az esszéelemzés során nem történik meg (Xia 2019: 106), és az idiómakísérletek lehetővé teszik a kutató számára, hogy kiválassza az elemezni kívánt adatok típusát (Xia 2019: 106).

A vizsgálatok elsődleges célja annak feltárása volt, hogy az idiómák ismerete, a kifejezések mögött az alany által észlelt motiváltság és megjósolhatóság hogyan befolyásolja a nyelvtanulók azon képességét, hogy az idiómákat pontosan használják angolul. Négy hipotézist fogalmaztam meg:

1. hipotézis: Ha az ismerős idiómák (4 feletti átlagpontoszámú) motiváltsága magas (4 feletti átlagpontoszámú), akkor ezek az idiómák minden idióma-kategóriában magasabb pontszámot fognak elérni, mint a kevésbé motivált idiómák (4-es vagy annál alacsonyabb átlagpontoszámú).

2. hipotézis: Ha az ismerős idiómák (4 feletti átlagpontoszámú) megjósolhatósága magas (4 feletti átlagpontoszámú), akkor ezek az idiómák minden idióma-kategóriában magasabb pontszámot fognak elérni, mint a kevésbé megjósolható idiómák (4-es vagy annál alacsonyabb átlagpontoszámú).

3. hipotézis: Ha az idióma motiváltsága magas (4 feletti átlagpontoszámú) az ismerős idiómák esetében (4 feletti átlagpontoszámú), akkor az átlagos produkciós pontszámok magasak (0,5 feletti) lesznek minden idióma-kategóriában és minden tudásszinten.

4. hipotézis: Ha az idióma megjósolhatósága magas (4 feletti átlagpontoszámú) az ismerős idiómák esetében (4 feletti átlagpontoszámú), akkor az átlagos produkciós pontszámok magasak (0,5 feletti) lesznek minden idióma-kategóriában és minden tudásszinten.

Az idióma vizsgálatot részben Charteris-Black (2002) és Carrol et al. (2018) inspirálta. Egy pilot (n = 30) és egy fő kísérlet (n = 50) során azt vizsgáltam, hogy az angol nyelvtanulók hogyan alkalmazzák az idiómákat, különös tekintettel az ismertség, a motiváltság és a megjósolhatóság hatására a különböző tudásszinteneken. A kutatás azt kívánta megvizsgálni, hogy a középfokú (B) és a felsőfokú (C) nyelvtudási szinten levő nyelvtanulók hogyan használják az idiómákat, azzal a céllal, hogy megértsük, hogyan befolyásolja az idiomatikus kifejezések ismertsége, a motiváltság (a szó szerinti és az átvitt jelentés közötti kapcsolat

egyértelműsége) és a megjósolhatóság (mennyire könnyen kikövetkeztethető az átvitt jelentés) az idiómák produkcióját.

Az alanyok nyelvtudását három kategóriába soroltam, kezdő (A), középhaladó (B) és haladó (C) szintre, egy online teszt, az English Radar segítségével. A vizsgálatok csak a B és C szintű nyelvtanulóakra összpontosítottak, a kezdők kizárásával, mivel nagyon alacsony a számuk. Az első feladat egy idióma-produkciós feladat volt, amelyben az alanyoknak mondatokat kellett kiegészíteniük a helyes idiomatikus kifejezés beírásával. A produkciót három értékelő értékelt, akiknek a pontszámait átlagoltam a további elemzéshez. A pontozás Charteris-Black (2002: 118) módszerét követte. Ha az alany válasza nem volt idiomatikus, vagy ha szó szerinti vagy parafrazált válasz volt, akkor 0 pontot adott a pontozó. Ha a válasz nyelvtani/formális hibákat tartalmazott, de az idiomatikus nyelvhasználatra tett kísérlet a válasz alapján látható volt, akkor 0,5 pontot kapott. Ha a válasz egyszerre volt idiomatikus és nyelvtanilag/formálisan helyes, 1 pontot kapott. Ebből látszik, hogy a kísérletben az idiomatikusabb fontosabb szerepet játszott, mint a nyelvi helyesség, ezért a 0,5-pontos átlagtól magasabb produkciós értékeket magasnak ítélttem, ahogy a 3. és a 4. hipotézisben is szerepel.

Ezenkívül az alanyok minden egyes idiómát egy 7 pontos Likert-skála segítségével értékelték az ismertség, a motiváltság és a megjósolhatóság szempontjából. A három tényezőt angol idiómaként és külön Likert-skálán értékelték az alanyok. Az 1-es érték az ismertség, motiváltság, vagy a megjósolhatóság hiányát jelentette, míg a 7-es teljes ismertséget, motiváltságot, vagy megjósolhatóságot jelölt. A pilotban és a fő idiómakísérletben is az alanyok fele a motiváltságot, míg a másik fele a megjósolhatóságot értékelték, az ismertséget pedig mindenki értékelték. Csak a kísérleti személyek által ismertnek minősített idiómákhoz tartozó produkciós átlagokat elemeztem, és az idióma produkció és a motiváltság/megjósolhatóság közötti kapcsolatot külön vizsgáltam a B és C szintek esetében. 50 angol-magyar kifejezéspárt használtam, 5 típusba sorolva. A *same-same* azt jelenti, hogy a kifejezések szó szerinti (alaki) és átvitt értelemben azonos jelentéssel bírnak, pl. *a lone wolf - magányos farkas*. A *similar-same* olyan kifejezésekre utal, ahol a szó szerinti jelentés egy-két szóban eltér, de a figuratív jelentés ugyanaz marad, pl. in *a bull in a china shop - elefánt a porcelánboltban*. *Different-same* az idióma, ha a szó szerinti jelentése az L1 és az L2 nyelvben eltér az idiomatikus megfelelőjétől, de az átvitt értelem ugyanaz, pl. in *from the horse's mouth's mouth - első kézből*. Az *L2-only transparent* olyan kifejezéseket foglal magában, amelyek az angolban csak idiómaként léteznek, és az alanyok értékelése előtt átlátszónak ítélttem őket, pl. in *food for thought - elgondolkodtató téma*. Az *L2-only opaque* olyan kifejezésekből áll, amelyek csak az angolban léteznek idiómaként, és az alanyok értékelése előtt átlátszatlanak ítélttem őket, pl. a

hot potato - kényes téma-ban. A két L2-only csoportnak nincsenek idiomatikus megfelelői a magyarban (Lukács 2023a:37), és ezeket korábban intuícióimnak megfelelően állítottam fel. A kísérleti és a főpróbában azonban a kísérleti alanyok értékelései alapján a motiváltság, a megjósolhatóság és az ismertség szempontjából számoltam.

3. Az eredmények tézisszerű felsorolása

3.1 Esszéelemzés

3.1.1 1. Kutatási kérdés: a metaforikus hibák típusai

A magyar hallgatók által a KER B1 és C2 szintjei között írt esszékben elkövetett metaforahibák elemzése több fontos megállapítást is feltár. A hibák domináns kategóriája a nyelvtani hibák, 33 esetet jelent. A helyesírási hibák a második leggyakoribbak, 7 esetet jegyeztek fel. Ezenkívül négy hibát nem lehetett külön kategóriákba sorolni, és két alkalommal fordult elő az értelemkapcsolatokon belüli zavar. Egyéb, kevésbé gyakori hibák közé tartoznak az ún. hamis rokonszavak, a kollokációs hibák, valamint a kombinált nyelvtani és helyesírási hibák, amelyek mindegyike egy-egy példával képviseltette magát.

A nyelvtani hibák előfordulása aláhúzza az L2-nyelvi írás szerkezeti kérdéseinek megértésének fontosságát. Ez összhangban van a metaforahasználatról a második nyelvvelsajátításban már létező kutatásokkal, amelyek rávilágítanak a nyelvtanulóknak az új nyelvben a nyelvtani konvenciók elsajátítása során felmerülő kihívásokra (Nacey, 2010, 2013, James, 1998). A helyesírási hibák és a kategorizált hibák, amelyeket nem lehetett egyetlen konkrét típusba sem besorolni, arra utalnak, hogy bár kevésbé gyakoriak, ezek a problémák még mindig hatással vannak az L2 esszékben szereplő metaforikus kifejezések általános minőségére és egyértelműségére. Az értelemkapcsolatok zavarossága, bár ritka, rámutat a metaforikus nyelv összetettségére és az értelemkapcsolatok pontos megragadásának kritikus szerepére a metaforahasználatban.

3.1.2 2. Kutatási kérdés: az L1 hatása

Az L1-transzfer metaforahibákra gyakorolt hatásának vizsgálata több kulcsfontosságú felismerést tár fel. Az adatok elemzése azt mutatja, hogy a hibák a B2 szinten a legelterjedtebbek, ahol a hibatípusok széles skálája figyelhető meg, kivéve a tükörfelfejezést (*calques*), amely kizárólag a B1 szinten jelenik meg. Ez a megfigyelés összhangban van

Littlemore (2014) megállapításaival, amelyek szerint a B2 szint különösen érzékeny az L1 befolyására.

Az L1 hatására potenciálisan visszavezethető hibák tekintetében a következőket láthatjuk.

	Example, Hungarian and glossed sentences	Type of mistake	CEFR-level
1	<i>I have to work with other people in 90% of the times.</i>	Grammar: <i>in</i> is not required here	B2
	Az idő 90%- ában másokkal kell dolgoznom.		
	The time-NOM 90%-POSS-3sg in other-nom-3PL with must work-1SG		
2	<i>...improvements concerning online education on the long run...</i>	Grammar: <i>on</i> instead of 'in'	C2
	...az online oktatást érintő fejlesztések hosszú táv on ...		
	...the online education-Acc-3SG concerning improvement-NOM-3PL long distance on ...		
3	<i>...we left out big parties...</i>	Calque: transliteration	B1
	<i>...nagy bulikat hagytunk ki...</i>		
	<i>...big party-ACC-3PL omit-PAST-3PL out...</i>		
4	<i>I do not have to waste my time with commuting and waiting...</i>	Grammar: <i>with</i> is not required here	B2
	Nem kell ingázás sal és várakozás sal pazarolnom az időmet...		
	<i>No need commuting with and waiting with waste-1SG the time-POSS-1SG-ACC...</i>		

Az alanyok gyakran a magyar ragokhoz hasonlóan használják helytelenül az angol prepozíciókat, ahogy az az 1., 2. és 4. példában látható. A magyar igék angolra való átírása, a tükörfelfejtés használata, ahogyan a 3. példában látható, az L1-hatás egy másik lehetséges esetét mutatja.

Az elemzés azt mutatja, hogy a 3381 szóból álló korpuszban mindössze négy esetben azonosítottunk potenciálisan anyanyelvi hatáshoz kapcsolódó hibát. A nagyon korlátozott adatok alapján nem lehet erőteljes kijelentést tenni az L1 hatásáról. Az adatok mennyisége és minősége is azt sugallja, hogy további kutatásokra és változatos módszertanokra van szükség a metaforikus nyelvhasználat jobb megértése érdekében a második nyelvelsajátítás során.

3.2 Idiómatesztelés

3.2.1 Pilot, 1. és 2. hipotézis

A pilot kísérlet során az alanyoknak különböző idiómákat kellett produkálniuk és azt követően értékelniük ismertség, motiváltság és megjósolhatóság szempontjából. Az alanyok két csoportba voltak osztva, B- és C-szintű nyelvtanulókra. Az idiómaprodukciónál figyelnük kellett a kontextusra is, hogy a válaszaik idiomatikusak legyenek.

Az 1. hipotézis statisztikailag szignifikáns korrelációt mutat a motiváltság és a produkciós átlag között, ami azt jelzi, hogy a magasabb motiváltság összefügg a jobb idiómaprodukciónal. A nyelvi szint és a produkciós átlag közötti összefüggés azonban nagyon gyenge és statisztikailag nem szignifikáns. Hasonlóképpen a nyelvi szint és a motiváltság közötti kapcsolat is gyenge és statisztikailag nem szignifikáns. Ez arra utal, hogy a nyelvi szint nem befolyásolja szignifikánsan sem a motiváltságot, sem a produkciós átlagot. Az 1. hipotézis azt is feltételezte, hogy a magasabb motiváltsági értékeléssel rendelkező idiómák minden kategóriában jobb produkciós pontszámot érnek el, mint az alacsonyabb motiváltsági értékeléssel rendelkező idiómák. Az eredmények szilárdan alátámasztják ezt a hipotézist, mivel szignifikáns korrelációt mutatnak a motiváltság és az idióma produkció között.

Az *same-same* kategóriába sorolt idiómák, amelyeket magas motiváltsági értékek jellemeztek, következetesen magas produkciós átlagokat mutattak. Például a *a lone wolf* idióma figyelemre méltó, 0,88-as produkciós átlagot mutatott, amelyhez magas motiváltsági (7,00) és megjósolhatósági pontszámok (6,92) társultak. Ez arra utal, hogy a magas motiváltsági vonzerővel rendelkező idiómák nemcsak könnyebben produkálhatók az alanyok számára, hanem ismertebbek és vonzóbbak is, ami megkönnyíti a használatukat. Ezzel szemben az alacsonyabb motiváltsággal rendelkező idiómák, például a motiváltság szempontjából átlátszatlan idiómák szignifikánsan alacsonyabb produkciós átlagot mutattak, ami aláhúzza a motiváltság hiányakor felmerülő kihívásokat. A *from the horse's mouth* (produkció: 0,38, motiváltság: 2,07) például jól szemlélteti, hogy a csökkent motiváltsági tényezők hogyan befolyásolhatják hátrányosan az idiómák produkcióját.

Az adatok alátámasztják a 2. hipotézist, mivel mérsékelt korrelációt mutatnak a megjósolhatóság és a produkciós átlag között. Ez azt jelzi, hogy a magasabb megjósolhatóság összefügg az eredményesebb idióma-produkciónal, és az eredmény statisztikailag szignifikáns. Ezzel szemben a nyelvi szint és a produkciós átlag közötti összefüggés nagyon gyenge és statisztikailag nem szignifikáns. Hasonlóképpen, a nyelvi szint és a megjósolhatóság közötti korreláció nagyon gyenge és nem szignifikáns. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a nyelvi

szint nem befolyásolja szignifikánsan sem a megjósolhatóságot, sem a produkciós átlagot a kísérleti vizsgálatban. A 2. hipotézis szerint a megjósolhatóbbnak minősített idiómák magasabb produkciós pontszámot fognak mutatni a kevésbé megjósolhatóan minősített idiómákhoz képest. Ezt a hipotézist alátámasztják az adatok, amelyek mérsékelt korrelációt mutatnak a megjósolhatóság és a produkció között.

A megjósolhatósági szempontból átlátszóan minősített idiómák magas produkciós átlagot mutattak, ami megerősíti azt az elképzelést, hogy a megjósolható idiómák könnyebben hozzáférhetőek a felhasználók számára. A *magányos farkas* például ismét ezt példázza a magas, 0,88-as produkciós átlagával és 6,92-es megjósolhatósági pontszámával. Ezek az eredmények kiemelik, hogy a megjósolhatóság megkönnyíti az idiómák könnyebb és pontosabb előállítását azáltal, hogy egyértelműbb metaforikus vagy szó szerinti kapcsolatokat biztosít. Másrészt a megjósolhatóság szempontjából átlátszóan idiómák, mint például a *from the horse's mouth* (megjósolhatóság: 1,58), alacsonyabb produkciós átlagokat mutattak, ami a kevésbé megjósolható idiómákkal kapcsolatos nehézségeket tükrözi.

3.2.2 Pilot, 3. és 4. hipotézis

Ami a 3. hipotézist illeti, a B-szinten a magasabb motiváltságú, átlátszó jelentéssel jellemezhető idiómák korrelációt mutatnak a produkciós pontszámokkal. Ez arra utal, hogy ezen a szinten a nyelvtanulók szignifikánsan profitálnak az egyértelmű jelentéssel rendelkező idiómákból, amelyek javítják az idióma-produkciót. A C-szinten a motiváltság és a produkciós pontszámok közötti kapcsolat erősödik, ami arra utal, hogy a nyelvi szint növekedésével a magasabb motiváltsággal rendelkező idiómák jelentősebben javítják a produkciót. Ez az eredmény rávilágít a világos idiomatikus jelentések növekvő fontosságára a haladó nyelvtanulók számára.

A 4. hipotézis tekintetében a megjósolhatóság szintén döntő szerepet játszik mindkét szinten. A B-szinten a megjósolható idiómák szignifikáns korrelációt mutatnak a produkciós pontszámokkal, ami azt tükrözi, hogy a nyelvtanulóknak előnyös, ha képesek a kontextus alapján előre látni az idiomatikus jelentéseket. A C-szinten a korreláció még erősebbé válik, ami azt jelzi, hogy a haladó nyelvtanulók egyre inkább támaszkodnak mind a megjósolható, mind az átlátszó idiómákra a magasabb szintű készség elérése érdekében.

Ha a motiváltságot, a megjósolhatóságot és a produkciós átlagokat nyelvi szintenként összehasonlítjuk egymással, a következőket látjuk. A B szinten a magasabb motiváltságú és világosabb jelentésű idiómák korrelálnak a produkciós pontszámokkal. Ezen a szinten a nyelvtanulóknak előnyösek az átlátszó idiómák, ami jobb produkcióhoz vezet. A C-szinten ez

a korreláció erősödik, ami rávilágít arra, hogy a magasabb motiváltság a nyelvtanulók fejlődésével egyre markánsabban javuló a produkciós átlagokat eredményez.

A megjósolhatóság szintén jelentős szerepet játszik. A B-szinten a megjósolhatóbb idiómák korrelálnak a produkciós pontszámokkal, ami arra utal, hogy a nyelvtanulóknak előnyös, ha képesek előre látni az idiomatikus jelentéseket a kontextus alapján. A C-szinten a korreláció erősebb, ami arra utal, hogy a haladó nyelvtanulók jobban támaszkodnak az olyan idiómákra, amelyek egyszerre átlátszóak és megjósolhatóak.

A B- és a C- szintű nyelvtanulók összehasonlítása azt mutatja, hogy bár mindkét tudásszint számára előnyösek a motivált és megjósolható idiómák, a C szinten nagyobb a hatásuk. A haladó nyelvtanulók fokozott érzékenységet mutatnak az idiomatikus árnyalatok iránt, és előnyben részesítik a világos és megjósolható használatú kifejezéseket.

A produkciós átlagok is különálló mintázatokat mutatnak az idiomatikus típusok és a szűrési feltételek között. Az *same-same* kategóriában a B-szintű nyelvtanulók 0,85-ös, míg a C-szintű nyelvtanulók 0,86-os eredményt érnek el mind a motiváltság szempontjából átlátszó, mind a megjósolhatóság szempontjából átlátszó idiómák esetében. A *similar-same* idiómák esetében a B-szintű nyelvtanulók 0,67 pontot (motiváltság szempontjából átlátszó) és 0,69 pontot (megjósolhatóság szempontjából átlátszó) érnek el, míg a C-szintű nyelvtanulók mindkét kategóriában 0,68 pontot érnek el. A *different-same* kategóriában a B-szintű nyelvtanulók 0,48 pontot érnek el (motiváltság és megjósolhatóság szempontjából átlátszó), a C-szintű nyelvtanulók pedig 0,51, illetve 0,53 ponttal kissé felülmúlják őket.

A csak *L2-transparent* kifejezéseket nézve azt látjuk, hogy a B-szintű alanyok 0,54 pontot érnek el a motiváltság és a megjósolhatóság szempontjából átlátszó idiómák esetében, míg a C-szintű nyelvtanulók 0,62 pontot érnek el. A csak L2-esen átlátszatlan kategóriában a B-szintű alanyok 0,51-es értéket érnek el a motiváltság és a megjósolhatóság szempontjából átlátszó idiómák esetében, a C-szintű nyelvtanulók pedig 0,57-es és 0,65-ös értékkel felülmúlják őket a motiváltság szempontjából átlátszatlan idiómák esetében. Összességében a C-szintű nyelvtanulók következetesen magasabb produkciós átlagot mutatnak, ami a B-szintű nyelvtanulókhöz képest jobb idiomatikus jártasságot jelez.

3.2.3 Fő kísérlet, 1. és 2. hipotézis

A fő kísérlet során, ugyanúgy, mint a pilot esetében, az alanyoknak idiómákat kellett produkálniuk, majd ismertség, motiváltság és megjósolhatóság szemszögéből értékelniük.

Ebben a kísérletben is B- és C-szintű alanyok adatait vizsgáltam. Az idiómahasználatot mérő feladat kontextusát tekintetbe véve, lehetőleg idiomatikus válaszokat kellett produkálniuk.

Az adatok alapján végzett számítások erős korrelációt mutatnak a produkciós átlag és a motiváltság között az 1. hipotézis vizsgálatánál. Ez azt jelzi, hogy a magasabb motiváltság szignifikánsan összefügg a magasabb produkciós átlaggal. Más szóval, a magasán motivált idióták általában jobb teljesítményt eredményeznek a produkciós feladatokban. Ezzel szemben a produkciós átlag és a nyelvi szint közötti korreláció nagyon gyenge. Ez arra utal, hogy a nyelvtudás nincs érdemi hatással a produkciós pontszámokra. Hasonlóképpen, a nyelvi szint és a motiváltság közötti korreláció is rendkívül gyenge, ami arra utal, hogy a nyelvi szint nem befolyásolja szignifikánsan a motiváltságot.

A 2. hipotézis esetében szignifikáns korrelációt látunk a produkciós átlag és a megjósolhatóság között. Ez azt jelzi, hogy a magasabb megjósolhatóság szignifikánsan összefügg a magasabb produkciós átlagokkal, ami arra utal, hogy a magas megjósolhatósággal rendelkező idiómák általában jobb teljesítményt eredményeznek az idióma-kategóriákban. A nyelvi szint és a megjósolhatóság közötti korreláció viszonylag gyenge.

Az idióma-produkciós adatok elemzése a motiváltság (átlátszó vs. átlátszatlan) és a megjósolhatóság (átlátszó vs. átlátszatlan) hatását vizsgálja az idiómahasználatra a különböző idióma-kategóriákban. A motiváltsági szempontból átlátszónak minősített idiómák mutatják a legmagasabb produkciós arányt, különösen az *same-same* kategóriákon belül, ahol az olyan idiómák, mint a *magányos farkas*, 0,91-es produkciós átlagot mutatnak. Ezt a magas produkciót a 6,42-es ismertségi pontszám, a 6,35-ös motiváltsági pontszám és a 6,32-es megjósolhatósági pontszám támasztja alá, ami azt jelzi, hogy az idióma széles körben ismert, jelentése átlátszó, és összetevői megbízhatóan utalnak az általános jelentésére. Hasonlóképpen, a *similar-same* idiómák robusztus produkciót mutatnak, a *blind leading the blind* (*vak vezet világtalant*) 0,85-ös produkciós átlagot, 6,11-es ismertségi pontszámot, valamint 6,00-as és 6,32-es motiváltsági és megjósolhatósági pontszámot eredményez. A *különböző azonos idiómák*, mint például a *break your back*, azonban alacsonyabb produkciós átlagot (0,52) mutatnak, csökkent ismertséggel (4,27), motiváltsággal (4,39) és megjósolhatósággal (4,00), ami jól mutatja, hogy milyen kihívást jelentenek azok az idiómák, ahol a forma különbözik, de a jelentés közös.

A motiváltság szempontjából átlátszatlan idiómák ezzel szemben lényegesen alacsonyabb produkciós arányt mutatnak. Például a *similar-same* kategóriába tartozó *bury the hatchet* (*elássa a csatabárdot*) produkciós átlaga 0,69, közepes ismertség (5,00) és alacsonyabb motiváltsági és megjósolhatósági pontszámok (egyenként 4,00) mellett. Ez azt jelzi, hogy bár az idiómát valamelyest ismerik, kevésbé átlátszó jelentése miatt nehezebb produkálni. A csak

L2-nek megfelelő átlátszatlan idiómák figyelemre méltó, 0,76-os produkciós átlagot mutatnak, a *pull someone's leg* szolgál példaként. Bár viszonylag magasabb, 5,31-es ismertségi pontszámmal rendelkezik, a motiváltság (3,70) és a megjósolhatóság (2,23) pontszámai szignifikánsan alacsonyabbak, ami arra utal, hogy az ismertség az expozíció révén segíti a produkciót még akkor is, ha az idióma jelentése átlátszatlan marad.

A megjósolhatósági szempontból átlátszó idiómák esetében a produkciós arányok tükrözik a motiváltsági szempontból átlátszó idiómákét. Az *same-same* kategória ismét vezet, a *lone wolf* magas, 0,91-es produkciós átlagot mutat, amit az ismertség (6,42), a motiváltság (6,35) és a megjósolhatóság (6,32) pontszámok támogatnak. A *similar-same* idiómák, mint például *the blind leading the blind*, 0,85-ös produkciós átlagot mutatnak, az ismertség 6,11-es, a motiváltság 6,00-as és a megjósolhatóság 6,32-es értékkel. Ezzel szemben a *different-same* idiómák, mint például a *sell like hot cakes*, mérsékelt produkciót mutatnak 0,64-es értékkel, ismertséggel (4,91), motiváltsággal (5,30) és megjósolhatósággal (4,77), ami arra utal, hogy bár a jelentés némileg világos, a forma változatossága befolyásolja a produkciót.

A nagyobb kihívást jelentő, megjósolhatóságot nem tükröző idiómák alacsonyabb produkciót mutatnak az egyes kategóriákban. Például a *similar-same* kategóriába tartozó *bury the hatchet* (*elássa a csatabárdot*) produkciós átlaga 0,69, közepes ismertség (5,00) és alacsonyabb motiváltsági és megjósolhatósági pontszámok (egyenként 4,00) mellett, ami azt jelzi, hogy az idióma jelentése további kontextuális megértést igényel. Az *different-same* kategóriába tartozó idiómák, mint például a *break your back*, produkciós átlaga 0,52, alacsonyabb ismertségi (4,27), motiváltsági (4,39) és megjósolhatósági (4,00) értékekkel, ami tovább hangsúlyozza a kevésbé megjósolható jelentésű idiómák előállításának nehézségét. L2-kontextusban a megjósolhatóságot nem tükröző idiómák, mint például a *mean business*, 0,50-es produkciós átlagot mutatnak, alacsonyabb ismertség (4,02), motiváltság (4,43) és megjósolhatóság (3,86) mellett, ami arra utal, hogy ezek az idiómák átlátszatlanságuk miatt különösen nagy kihívást jelentenek a második nyelvtanulásban.

3.2.4 Fő kísérlet, 3. és 4. hipotézis

Az eredmények jelentős különbségeket mutatnak abban, hogy az idiómák motiváltsága és megjósolhatósága hogyan befolyásolja az idiomatikus kompetenciát a nyelvtudás különböző szintjein. A motiváltság, a megjósolhatóság és az idiomatikus kifejezések produkciója közötti összefüggés elemzésével ez a kutatás betekintést nyújt az idiómák elsajátítását alátámasztó

kognitív és nyelvi folyamatokba, rávilágítva arra, hogy ezek a változók hogyan alakítják a nyelvtanulók idiomatikus kifejezések produkálásának képességét a különböző nyelvi szinteken.

A B-szinten a motiváltság és az idióma-produkció közötti kapcsolat szignifikáns, ami azt mutatja, hogy a magasabb motiváltságú idiómák produkciója eredményesebb. Ez a megállapítás arra utal, hogy a középhaladó szakaszban lévő nyelvtanulók számára a világos és átlátszó motiváltsági struktúrájú idiómák könnyebben produkálhatók.

A C-szintű alanyok esetében a motiváltság és az idióma-produkció közötti korreláció továbbra is erős szignifikáns, ami azt jelzi, hogy a motiváltság még a haladó szinteken is döntő szerepet játszik. A B-szintű alanyokhoz képest kissé alacsonyabb korreláció azonban arra utal, hogy bár a motiváltság továbbra is fontos, a haladó nyelvtanulók árnyaltabb vagy változatosabb stratégiákra támaszkodhatnak az idióma-produkció során, talán a nyelvi rugalmasság és a kognitív kapacitás növekedése miatt ebben a szakaszban. Ennek ellenére a motiváltság hatása a C-szinten megerősíti annak pedagógiai jelentőségét az idiómaoktatásban, kiemelve, hogy még a haladó szintű nyelvtanulók is profitálnak a világos motiváltsági kontextusban megalapozott idiomatikus kifejezésekből.

A 4. hipotézis megválaszolása során kiderül, hogy a megjósolhatóság szintén kulcsfontosságú szerepet játszik az idióma-produkció elősegítésében, bár hatása eltérő a különböző nyelvi szinteken. A B-szinten a megjósolhatóság erős korrelációt mutat az idióma-produkcióval, ami azt jelzi, hogy a nyelvtanulóknak ezen a szinten előnyök lehetnek azok az idiomatikus kifejezések, amelyeket könnyebb a kontextuális vagy nyelvi fogódzók alapján megjósolni.

Ezzel szemben a megjósolhatóság hatása a C-szinten némileg csökkenni látszik. Ez a csökkenés arra utal, hogy ahogy a nyelvtanulók egyre gyakorlottabbá válnak, a megjósolható idiomatikus mintákra való erős támaszkodásról áttérhetnek a változatosabb stratégiák alkalmazására az idiómák produkciója során. A C-szintű nyelvtanulók kifejleszthetik azt a képességet, hogy átlátszatlanabb vagy kevésbé megjósolható jelentésű idiómákat kezeljenek, ami nyelvi és kognitív stratégiáik érését tükrözi. Bár a megjósolhatóság továbbra is fontos, a magasabb tudásszinteken csökkenő hatása azt jelenti, hogy a haladó nyelvtanulók idiómaoktatásának kevésbé a megjósolhatóságra, és inkább az idiomatikus kifejezések változatos és árnyalt használatára kell összpontosítani a különböző kontextusokban.

A produkciós átlagok tekintetében a B-szintű alanyok következetesen magas produkciós pontszámot mutattak a motiváltsági és a megjósolhatósági szempontból egyaránt átlátszó idiómák esetében, és 0,87-es produkciós átlagot értek el ezeknél a típusoknál. Az összetettebb kategóriákban azonban, mint például a megjósolhatósággal átlátszó idiómák,

teljesítményük csökkent, átlagosan 0,70-es értékkel. Ez arra utal, hogy az alacsonyabb tudásszinteken a nyelvtanulóknak nehézséget okoznak az olyan idiómák, amelyekből hiányoznak az egyértelmű kontextuális vagy nyelvi jelzések, ami megerősíti a megjósolhatóság fontosságát az idiomatikus kompetenciájukban.

Ezzel szemben a C-szintű alanyok a legtöbb idióma típusban kissé magasabb produkciós átlagot mutattak, különösen az *same-same* kategóriában, ahol az átlaguk elérte a 0,88-at. A *similar-same* kategóriában is jól teljesítettek, 0,78-as átlagot értek el mind a motiváltság-áttekinthető, mind a megjósolhatóság-áttekinthető idiómák esetében. Érdekes módon a C-szintű alanyok produkciós átlaga a megjósolhatóságot nem tükröző idiómák esetében (0,67) alacsonyabb volt, mint a B-szintű alanyoké (0,70), ami arra utal, hogy a haladó nyelvtanulók talán másképp közelítik meg az idiómák e típusait, esetleg rugalmasabb értelmezési stratégiákat alkalmaznak, amelyek nem mindig igazodnak a megjósolható használati mintákhoz. A *különböző-egyenlő* és a csak L2-típusú átlátszó feltételek mellett a C-szintű nyelvtanulók következetesen felülmúlták B-szintű társaikat, a produkció átlaga 0,64, illetve 0,70 volt. Ez azt jelzi, hogy a nyelvtanulók készség szintjének növekedésével egyre ügyesebben kezelik a bonyolultabb vagy kevésbé ismert idiomatikus kifejezéseket. A csak L2-nek megfelelő átlátszatlan kategóriában azonban a B-szintű alanyok magasabb produkciós átlagot értek el (0,75), mint a C-szintű nyelvtanulók (0,55), ami arra utal, hogy a középhaladó nyelvtanulók még mindig nagymértékben támaszkodhatnak a motiváltsági és megjósolhatósági jelzésekre, még az átlátszatlanabb idiomatikus kontextusokban is.

4. Következtetések

A kétféle kísérlet eredményeit összegezve a következőket állapíthatjuk meg. A korlátozott mennyiségű esszéelemzési adat számos következtetést von maga után a kutatás egészére nézve. Először is, a kis mintaméret korlátozhatja az eredmények általánosíthatóságát, ami megnehezíti azt, hogy a megfigyelt minták pontosan reprezentálják a szélesebb populációt. Ez a korlátozás hangsúlyozza, hogy az eredmények megbízhatóságának és érvényességének növelése érdekében további, nagyobb mintán végzett kutatásokra van szükség. Másodszor, a korlátozott adatok tükrözhetik az adatgyűjtéssel kapcsolatos kihívásokat vagy az erőforráskorlátozásokat, ami befolyásolhatja a megállapítások megalapozottságát. E kihívások ellenére még a kis adathalmazok is értékes tendenciákat és mintákat tárhatnak fel, amelyek hozzájárulnak a hipotézisek kidolgozásához és az elméleti finomításhoz. A korlátozott adathalmaz továbbá gondos mérlegelést tesz szükségessé a kutatási kérdések megfogalmazása és a tanulmányok

megtervezése során. A kis számú esszéből származó megfigyelések jelezhetik azokat a területeket, ahol a kutatási kérdések vagy a módszertanok további finomításra szorulnak. Emellett a korlátozott adathalmaz célzott elemzése lehetővé teszi egyes példák és jelenségek mélyebb vizsgálatát, ami a kis mintanagyság ellenére potenciálisan mélyebb megértést biztosít a témáról. Végül soron a korlátozott adatok jelenléte rávilágít a további kutatás szükségességére. Ez arra ösztönzi a kutatókat, hogy a kezdeti megállapítások validálása és kibővítése érdekében több adattal tovább vizsgálják a témát.

Az idiómavizsgálatok során a motiváltság következetesen az idióma-produkció döntő meghatározó tényezőjeként jelent meg. A kísérleti vizsgálat közepes vagy erős korrelációt mutatott ki a motiváltság és a produkciós pontszámok között a B-szintű nyelvtanulók körében, amit a nagy vizsgálat is megerősített a robusztus korrelációkkal. Ez rávilágít a motiváltság szerepére az idiómaalkotási képességek fokozásában, és összhangban van azokkal az elméleti keretekkel, amelyek hangsúlyozzák a nyelvtanulásban betöltött szerepét. A megjósolhatóság szintén jelentős szerepet játszott az idióma-produkcióban. A kísérleti és a nagyobb tanulmány egyaránt korrelációt talált a megjósolhatóság és a produkciós pontszámok között. Ezek az eredmények alátámasztják azokat a kognitív elméleteket, amelyek szerint a világos, előre látható jelentéssel rendelkező idiómák elősegítik a pontosabb és folyékonyabb produkciót.

A fő tesztelés korrelációvizsgálatai nem lineáris kapcsolatokat is feltártak, ami a motiváltság és a megjósolhatóság eltérő hatását jelzi a különböző tudásszinteken. A C-szintű alanyok általában magasabb produkciós átlagokat mutattak a legtöbb idióma-típusban és feltételben, mint a B-szintű alanyok, ami arra utal, hogy a magasabb megjósolhatóságú és motiváltabb idiómákat hangsúlyozó, személyre szabott tananyagok javíthatják a készesszintet.

Cieślicka (2015: 216-217) megjegyzi, hogy ha az L1-idiómának és annak L2-idiómaekvivalensének eltér a fogalmi alapja, akkor az L2-idióma annak szó szerinti jelentése vagy kontextuális fogódzója révén érthető meg. Az átlátszó idiómák könnyebben értelmezhetők, míg az átlátszatlan idiómák még kontextussal is nagyobb kihívást jelentenek (Cieślicka, 2015: 217). A magasabb nyelvtudási szintek gyakran járnak együtt azzal, hogy az idiómák előállítása során kevésbé támaszkodnak az L1-re (Irujo, 1993: 215; Laufer, 2000: 195), de a nyelvtudás nem korrelál szignifikánsan a motiváltsággal vagy a megjósolhatósággal. A magasabb motiváltság és a megjósolhatóság jobb produkcióval korrelál (Charteris-Black, 2002: 126; Irujo, 1986: 293, 1993: 213), és az átlátszó idiómák megkönnyítik a produkciót (Cieślicka, 2015: 217).

A *same-same* idiómák következetesen a legkönnyebbek a tanulmányok során (Abdullah és Jackson, 1998; Cieślicka, 2006b: 232-233; Charteris-Black, 2002; Irujo, 1986, 1993). A

magas átlagos produkciós pontszámok ellenére a negatív L1-transzfer gyakoribb a jelentésben és formában közös idiómák esetében (Cieślicka, 2015: 229). Kísérleteim megerősítik, hogy a *same-same* idiómák produkciós átlagai a legmagasabbak, ami összhangban van a szakirodalommal, különösen a motiváltság és a megjósolhatóság szempontjából átlátszók esetében.

A *similar-same* idiómák, annak ellenére, hogy kísérleteimben a második legsikeresebbek, kihívást jelentenek az L1-ben használt idiómákhoz való hasonlóságuk miatt (Cieślicka, 2006b: 238; Irujo, 1986: 292, 1993: 214). A más-más kategória minimális különbséget mutatott a produkciós átlagok között, ami összhangban van Abdullah és Jackson (1998), Cieślicka (2006b) és Charteris-Black (2002) megállapításaival. A motiváltság szempontjából átlátszó idiómák voltak a legsikeresebbek, de a megjósolhatóság szempontjából átlátszó idiómákat is eredményesen produkálták az alanyok.

Ha az L2 idiómáknak nincs L1 megfelelőjük, a nyelvtanulók gyakran szó szerint értelmezik őket (Cieślicka, 2015: 216-217). Ha azonban az átlátszósági pontszámok magasabbak, az az idiómák korábbi expozíciójának vagy ismertségének tudható be. Adataim azt mutatják, hogy a motiváltság és megjósolhatóság szempontjából átlátszatlan idiómák néha jobban teljesítenek, mint átlátszó társaik, különösen a nagy vizsgálatban.

5. Bibliográfia

Abdullah, Khaled and Jackson, Howard. (1998). Idioms and the language learner: contrasting English and Syrian Arabic. *Languages in Contrast* (1), 1, 83–107. DOI 10.1075/lic.1.1.06abd

Abel, Beate. (2003). English idioms in the first language and second language lexicon: a dual representation approach. *Second Language Research* (19), 4, 329–358.

Alousque, Negro, Isabel. (2011). A contrastive semantic analysis of English, Spanish and French idioms. *Revista Canaria de Estudios Ingleses* (63), 113-123.

Budai, László. (2010). *Az anyanyelv változó szerepe az idegennyelv-oktatásban*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Carrol, Gareth, Littlemore, Jeannette, and Gillon Dowens, Margaret. (2018). Of false friends and familiar foes: Comparing native and non-native understanding of figurative phrases. *Lingua* (204): 21–44. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2017.11.001>

Charteris-Black, Jonathan. (2002). Second language figurative proficiency: A comparative study of Malay and English. *Applied Linguistics* (23), 31: 104–133. <https://doi.org/10.1093/applin/23.1.104>

Cieślicka, Anna. (2006a). Literal salience in on-line processing of idiomatic expressions by second language learners. *Second Language Research* (22), 2: 115–144. DOI:10.1191/0267658306sr263oa. hal-00572096

Cieślicka, Anna. (2006b). On building castles on the sand, or exploring the issue of transfer in the interpretation and production of L2 fixed expressions. In: Arabski, Janusz. (ed.). (2006). *Cross-linguistic influences in the second language lexicon*. Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters Ltd. 226–245.

Cieślicka, Anna. (2015). Idiom acquisition and processing by second/foreign language learners. In: Cieślicka, Anna and Heredia, Roberto. (eds.). (2017). *Bilingual Figurative Language Processing*. Cambridge. 208–244.

Dobrovol'skij, Dmitrij and Piirainen, Elisabeth. (2022). *Figurative Language: Cross-Cultural and Cross-Linguistic Perspectives*, Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110702538>

Giora, Rachel. (2002). Literal vs. figurative language: Different or equal? *Journal of Pragmatics* (34), 4. 487–506. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(01\)00045-5](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(01)00045-5)

Iaroslavtseva, Oleksandra and Skorczynska, Hanna. (2017). The influence of the mother tongue on the use of metaphor in English as a second language in higher education students. *EPiC Series in Language and Linguistics* 2: 52–59.

Irujo, Suzanne. (1986). Don't put your leg in your mouth: Transfer in the acquisition of idioms in a second language. *TESOL Quarterly* (20), 2: 287–304. DOI: 10.2307/3586545

Irujo, Suzanne. (1993). Steering clear: Avoidance in the production of idioms. *IRAL - International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* (31), 3. <https://doi.org/10.1515/iral.1993.31.3.205>

James, Carl. (1998). *Errors in language learning and use*. Routledge.

Lakoff, George, and Johnson, Mark. (1999). *Philosophy in the flesh: The embodied mind and its challenge to Western thought*. Basic Books.

Langacker, Ronald. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar: Vol. I. Theoretical Prerequisites*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Laufer, Batia. (2000). Avoidance of idioms in a second language: The effect of L1-L2 degree of similarity. *Studia Linguistica* (54), 2: 186–196. <https://doi.org/10.1111/1467-9582.00059>

Lennon, Paul. (2008). Contrastive analysis, error analysis, interlanguage. In S. Gramley and V. Gramley (eds.), *Bielefeld Introduction to Applied Linguistics*. Bielefeld: Aisthesis. 51–60.

Littlemore, Jeannette, Krennmayr, Tina, Turner, James, and Turner, Sarah. (2014). An investigation into metaphor use at different levels of second language writing. *Applied Linguistics* (35), 2: 117–144. <https://doi.org/10.1093/applin/amt004>

Lukács, Béla. (2022). Metaphorical errors in essays by Hungarian students of English. In: Minya, Károly; Sebestyén, Zsolt; Tomori, Tímea (eds.). (2022) *Elmélet - módszer - gyakorlat : Tanulmányok a nyelv- és irodalomtudományok köréből*. 92-105. Nyíregyháza, Magyarország : Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet.

Nacey, Susan. (2010). *Comparing Linguistic Metaphors in L1 and L2 English*. Unpublished doctoral dissertation. University of Oslo.

Nacey, Susan. (2013). *Metaphors in Learner English*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Nokele, BB, Amanda. (2014). Identifying conceptual metaphors using the Metaphor Identification Procedure Vrije Universiteit (MIPVU). *South African Journal of African Languages*, (34), 1, 75-86. DOI: 10.1080/02572117.2014.949471.

Otwinowska, Agnieszka, and Szewczyk, M. Jakub. (2019). The more similar the better? Factors in learning cognates, false cognates and non-cognate words. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, (22), 8, 974-991, DOI: 10.1080/13670050.2017.1325834

Steen, Gerard, J, Dorst, Aletta G, Herrmann, Berenike J, Kaal, Anna A, Krennmayr Tina, and Pasma Trijntje. (2010). *A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co.

Xia, Chris Mengying 2019. *Aquiring metaphorical expressions*. Bloomsbury Academic.

Nyilvántartási szám: DEENK/416/2024.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Lukács Béla

Doktori Iskola: Nyelvtudományok Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10068980

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

- Lukács, B.:** Kognitív mechanizmusokról a számnevet, mennyiséget, és mértéket kifejező angol idiómákban. Utánközlés másodközlés,
In: Számok a nyelvek világában, nyelvek a számok világában. Szerk.: Nagyné Schmelczér Erika, Nyíregyházi Egyetem ; Budapest : Tinta Könyvkiadó, Nyíregyháza, 113-136, 2022, (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához, ISSN 1419-6603 ; 224.) ISBN: 9789634093206
- Lukács, B.:** Kognitív mechanizmusokról a számnevet, mennyiséget, és mértéket kifejező angol idiómákban.
In: Számok a nyelvek világában, nyelvek a számok világában / szerkesztő Nagyné Schmelczér Erika, Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 103-122, 2020. ISBN: 9786156032348

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (4)

- Lukács, B.:** The concepts of 'road', 'junction', and 'crossroads' as source domains in Mark Twain's Adventures of Huckleberry Finn.
In: Kereszt/eződések : Válaszutak és metszéspontok a kultúrában és a történelemben.
Szerk.: Ajtay-Horváth Magda, Tukacs Tamás, Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 75-88, 2023, (Interdiszciplináris tanulmányok ; 2.) ISBN: 9786156032669
- Lukács, B.:** Metaphorical errors in essays by Hungarian learners of English.
In: Elmélet - módszer - gyakorlat : Tanulmányok a nyelv- és irodalomtudományok köréből.
Szerk.: Minya Károly, Sebestyén Zsolt, Tomori Tímea, Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyíregyháza, Magyarország, 92-105, 2022. ISBN: 9786156032553
- Lukács, B.:** Teaching idioms in the cognitive way.
In: Tradíció és innováció ötvözete a Nyíregyházi Egyetemen. Szerk.: János István, Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, Magyarország, 257-275, 2022. ISBN: 9786156032515
- Lukács, B.:** The Cognitive Approach in Vocabulary Teaching and Retention.
In: Nyelvi közösségek - közösségi perspektívák. Szerk.: Magyar Sára, Bartha Krisztina, Partium Kiadó, Oradea, Románia, 191-202, 2020. ISBN: 9786069673072

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

7. **Lukács, B.:** Hungarian Influence in English Idiom Production.

Argumentum (Debr.). 2023 (19), 32-50, 2023. EISSN: 1787-3606.

DOI: <http://dx.doi.org/10.34103/ARGUMENTUM/2023/2>

8. **Lukács, B.:** Different Conceptual Metonymies in English and Hungarian Idioms Involving Red, Blue and Green: a comparison based on three sources.

Acta Acad. Nyíregyházi. 2019 (3), 145-159, 2019. ISSN: 2416-2981.

Idegen nyelvű absztrakt kiadványok (1)

9. **Lukács, B.:** Hungarian Influence in English Figurative Language.

In: XIV. Nemzetközi nyíregyházi doktorandusz és posztdoktori konferencia : Absztraktkötet.

Szerk.: Rusinné Fedor Anita, Tóth Dalma, Zakor-Broda Rita, Debreceni Egyetem

Égészségügyi Kar, Nyíregyháza, 85, 2022. ISBN: 9789634904755

További közlemények

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

10. **Lukács, B.:** The Ambiguity of English Structures with No or Minimal Context.

Argumentum (Debr.). 14, 124-149, 2018. EISSN: 1787-3606.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

11. **Lukács, B.:** One-Word Interjections as Discourse Markers in Female and Male Speakers'

Academic Talk: a Case Study Based on the Michigan Corpus of Academic English.

Stud Ang Res. 15 (2), 135-144, 2018. ISSN: 1641-7666.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15584/sar.2018.15.2.9>

Egyéb folyóiratközlemények (2)

12. **Lukács, B.:** Hagymás István Hamlet (Nova) című tanulmányának ismertetése.

Esztergom és Vidéke. 2022, 1-6, 2022. ISSN: 0864-7054.

13. **Lukács, B.:** Word Spy's New English Words Coined between 2014 and 2018: a Case Study on

Recent Word-formation Patterns, Frequency of Parts of Speech, and Conceptual Content.

Argumentum (Debr.). 2018, 429-449, 2018. EISSN: 1787-3606.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományos metrikai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2024.07.30.

